

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
MARCO DARMON

fremsat den 18. november 1987

Høje Domstol.

1. De spørgsmål, Pretore di Lucca har forelagt som led i tvisten mellem selskabet Pardini og det italienske udenrigsministerium samt Banca toscana, vedrører to problemer, hvis principielle betydning er bekendt: Om der retmæssigt kan træffes gennemførelsesforanstaltninger med tilbagevirkende gyldighed, samt om betydningen og rækkevidden af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning. Selv om der i Domstolens praksis allerede kan udledes visse holdpunkter, rummer den foreliggende sag dog visse særlige omstændigheder, som understreger, at problemerne er mere komplicerede end som så.

I — Domstolens kompetence

2. Inden jeg går over til at behandle sagens realitet, skal jeg behandle et formalitetsspørgsmål. Som bekendt har Kommissionen i de skriftlige indlæg givet udtryk for begrundet tvivl med hensyn til, om Domstolen har kompetence til at besvare de forelagte spørgsmål, og Domstolen fandt det nødvendigt at stille spørgsmål til den italienske regering vedrørende visse aspekter i forbindelse med sager om foreløbige forholdsregler, jfr. artikel 700 i den italienske lov om civil retspleje, og som er det stadium af sagen, hvor Pretore har forelagt de præjudicielle spørgsmål. Samtidig anmodede Domstolen såvel den italienske regering som sagsøgeren i hovedsagen om at fremkomme med deres bemærkninger til det centrale problem, dvs. om Domstolen har kompetence — et begreb, som efter min opfattelse er mere præcist, end om anmodningen kan

realitetsbehandles — til i medfør af Traktatens artikel 177 at besvare præjudicielle spørgsmål, som er forelagt af en national retsinstans, såfremt denne skønner, at en præjudiciel afgørelse er nødvendig, før den afsiger sin dom.

3. Selv om svarene på spørgsmålene vel har kastet yderligere lys over det processuelle stadium, hvor hovedsagen står, og belyst, hvorledes en sag om foreløbige forholdsregler forløber efter italiensk ret, og selv om Kommissionen under den mundtlige forhandling har trukket de indvendinger, den havde fremsat på det punkt, tilbage, og erklæret, at den vil tage Domstolens afgørelse til efterretning, må jeg sige, at jeg selv stadig er noget i tvivl. På baggrund af redegørelsen for de væsentligste aspekter omkring den sagstype, som led i hvilken spørgsmålene er forelagt, er det for mig at se stadig ikke ganske sikkert, at Domstolen er kompetent.

4. Selv om Domstolen allerede ved flere lejligheder har fortolket artikel 177, har den, så vidt jeg kan se, endnu ikke behandlet det særlige problem, der foreligger her. Artiklens ordlyd og selve ånden bag den indebærer, at Domstolen har kompetence til at besvare spørgsmål fra en national retsinstans om fortolkningen og gyldigheden af fællesskabsretten, såfremt den forelæggende retsinstans, som skal afgøre en tvist, har brug for Domstolens afgørelse. I den foreliggende sag er forelæggelsen sket ved en kendelse, hvorved der er anordnet foreløbige forholdsregler, og som er afsagt *inaudita altera parte* af den forelæggende retsinstans, som har forelagt spørgsmålene på grundlag af en udtrykkelig påstand fra selskabet Pardini. Ifølge selskabet må den retsinstans, der

skal tage stilling til realiteten — det er ikke Pretore, idet denne kun behandler sagen om foreløbige forholdsregler, og det er ikke sikkert, at sagen vil blive behandlet ved den anden retsinstans — disponere over de fællesskabsretlige fortolkningsbidrag, der efter selskabets opfattelse er nødvendige, for at den kan træffe afgørelse i sagen. Netop denne usædvanlige omstændighed gør, at jeg må fremkomme med enkelte generelle bemærkninger med hensyn til, om Domstolen har kompetence til at besvare en præjudiciel anmodning som den foreliggende.

5. Lad mig indledningsvis nævne, at forelæggelseskendelsen tilsyneladende er afsagt under overtrædelse af den italienske lov om civil retspleje, idet retten efter nævnte lov skulle have fastsat en dato, hvor parterne skulle give møde, og dér — efter kontradiktorisk forhandling — stadfæste, ændre eller ophæve den ensidigt anordnede foreløbige forholdsregel. Det er dog oplyst, at den italienske kassationsdomstol har fastslået, at en sådan mangel ikke bevirker, at kendelsen bliver ugyldig, og at Pretore altid kan indkalde parterne, så længe behandlingen af sagens realitet ikke er påbegyndt.

6. Men den omstændighed, at sagens behandling ved den nationale retsinstans ikke har været i overensstemmelse med gældende ret, har ikke betydning for, om retsinstansen kan forelægge spørgsmål for Domstolen. Således fastslog Domstolen i dommen i Reina-sagen¹, at det ikke tilkommer Domstolen at undersøge, om den kendelse, der forelægges den, er afsagt i overensstemmelse med de nationale bestemmelser vedrørende retternes sammensætning og virkemåde.

7. Men vigtigere er det, at det nødvendigvis er den retsinstans, der skal træffe afgørelse i sagen, der alene kan forelægge spørgsmål for Domstolen. Dette følger først og frem-

mest af selve ordlyden af artikel 177. Når der er tale om retsinstanser, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler kan appelleres, hedder det udtrykkeligt, at en sådan retsinstans kan anmode Domstolen om at afgøre sagen, før den afsiger *sin* dom. Et sådant krav er en følge af den høje grad af autonomi, den forelæggende retsinstans har. Det tilkommer alene den at afgøre, om der skal forelægges spørgsmål, hvornår, om spørgsmålet er relevant og hvorledes det skal formuleres, og den nævnte autonomi gør sig ikke alene gældende i forhold til parterne i hovedsagen, men også i forhold til de overordnede retsinstanser. Ingen af Domstolens afgørelser belyser dette bedre end dommen i Rheinmühlen-sagen², hvori Domstolen først fastslog, at de i artikel 177, stk. 2, omhandlede nationale retter

»har en meget vid adgang til at gå til Domstolen, hvis de skønner, at en for dem verserende sag frembyder problemer vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af fællesskabsretlige bestemmelser, som de nødvendigvis må træffe afgørelse om«, og derefter udtalte, at

»resultatet af disse betragtninger er, at en regel i national ret, der binder de retter, som ikke dømmer i sidste instans, til at følge den af en overordnet instans foretagne retlige bedømmelse, ikke kan fratage disse retter muligheden for at forelægge Domstolen fortolkningsspørgsmål vedrørende den fællesskabsret, der er genstand for en sådan retlig bedømmelse«.

En afgørelse truffet af en overordnet retsinstans, hvorved afgørelsen om at forelægge en sag for Domstolen ændres eller ophæves, kan med andre ord ikke fratage en national retsinstans retten til at forelægge sagen for Domstolen.

8. Til de nationale retsinstansers autonomi svarer også, at de i intet tilfælde er bundet

1 — Dom af 14. januar 1982, 65/81, Sml. s. 33, 42 og 43.

2 — Dom af 16. januar 1974, 166/73, Sml. s. 33, 38 og 39.

til at modtage et svar på et præjudicielt spørgsmål, som de ikke selv har formuleret.

9. Der er ingen tvivl om, at den præjudicielle procedure indebærer, at Domstolens afgørelse i første række skal lægges til grund ved den forelæggende retsinstant selv. Det er et sådant synspunkt, som førte til, at Domstolen, f. eks. i Irish Creamery-sagen³, til et argument om, at de præjudicielle spørgsmål ikke kunne besvares, idet de hævdedes at være forelagt for tidligt, fastslog, at det er den forelæggende retsinstant, som »har ansvaret for den afgørelse, der skal træffes«, og at det derfor tilkommer den at afgøre, hvornår og på hvilket stadium af retsforhandlingerne, sagen bør indbringes for Domstolen. Ud fra samme hensyn forklarede Domstolen i dommene i Damiani⁴ og Moser-sagerne⁵, at det tilkommer den forelæggende ret at afgøre, om de rejste spørgsmål er relevante, og om en præjudiciel afgørelse er nødvendig, »for at retten kan afsige dom«⁶. Domstolen har henvist til de nævnte afgørelser i den nyligt afsagte dom i Pretore di Salò-sagen⁷, hvori Domstolen i øvrigt, som også i kendelsen af 5. marts 1986 i Wünsche-sagen⁸ omtaler »den nationale domstol, som [den præjudicielle dom] retter sig til.«

10. Alt peger således i retning af, at kun den retsinstant, som skal afsige dom på grundlag af Domstolens præjudicielle afgørelse, kan forelægge spørgsmål i henhold til artikel 177. Aktørerne i denne dialog mellem retsinstanter er på den ene side en national retsinstant, for hvilken der verserer en konkret tvist, og på den anden side Domstolen, som i forbindelse med den nævnte tvist anmodes om at fremlægge de oplysning-

ger vedrørende fællesskabsretten, der er nødvendige, for at den nationale retsinstant kan afgøre tvisten, selv om dommenes retskraft bevirker, at et præjudicielt svar har retsvirkninger, der går ud over den sag, som led i hvilken det er formuleret.

11. Præjudicielle dommes bindende kraft indebærer ganske vist, at appel- og kassationsinstanser er bundet af de præjudicielle afgørelser, der er afsagt på anmodning af en førsteinstans. Men situationen er den, at den forelæggende retsinstant uden videre vil have afsagt dom *efter* og på *grundlag af* den præjudicielle dom, og de overordnede retsinstanter møder den præjudicielle dom i kraft af nationale retsmidler. Det er på den baggrund, spørgsmålet om præjudicielle dommes bindende virkning opstår, men i en ganske anden relation end den, der foreligger her. I henhold til Domstolens praksis kan nationale retsinstanter indbringe en sag for Domstolen på ny. For at vende tilbage til spørgsmålet om præjudicielle dommes bindende virkning skal jeg nævne, at Domstolen aldrig udtrykkeligt har redegjort for, hvorledes de nationale retsinstanter er stillet, der skal træffe afgørelse i en sag, hvor der i førsteinstansen er anmodet om en præjudiciel afgørelse. Det er dog her interessant at hæfte sig ved, at der i domskonklusionen i egentlige tvister anvendes vendingen »Domstolen udtaler og bestemmer«, mens der i præjudicielle domme anvendes formuleringen »Domstolen kender for ret«, hvilket er udtryk for en objektiv opfattelse af den præjudicielle fortolkning. Dette bekræftes af dommen i Benedetti-sagen⁹, hvor Domstolen fastslog, at

»en... dom i en præjudiciel sag har til formål at afgøre et retsspørgsmål...«.

Samme opfattelse kan findes i dommen i Denkavit italiana-sagen¹⁰, hvor Domstolen forklarede, at:

9 — Dom af 3. februar 1977, 52/76, Sml. s. 163, 183.

10 — Dom af 27. marts 1980, 61/79, Sml. s. 1205, 1223.

3 — Dom af 10. marts 1981, 36 og 71/80, Sml. s. 735.

4 — Dom af 14. februar 1980, 53/79, Sml. s. 273.

5 — Dom af 28. juni 1984, 180/83, Sml. s. 2539.

6 — Damiani, jfr. ovenfor, på s. 282, og Moser, jfr. ovenfor, på s. 2545; jfr. også dom af 14. februar 1984, sag 278/82, Rewe-Handelsgesellschaft Nord mbH og Rewe-Markt Herbert Kureit, Sml. s. 721.

7 — Dom af 11. juni 1987, 14/86, Sml. s. 2545.

8 — 69/85, Sml. 1986, s. 947.

»Den fortolkning, som Domstolen foretager af en fællesskabsretlig regel under udøvelse af sin kompetence i henhold til artikel 177, belyser og præciserer i nødvendigt omfang betydningen og rækkevidden af den pågældende regel, således som den skal forstås og anvendes, henholdsvis burde have været forstået og anvendt fra sin ikrafttræden.«

12. Og i ovennævnte kendelse i Wünsche-sagen fastslog Domstolen utvetydigt,

»... at der ved en dom, hvormed Domstolen præjudicielt tager stilling til fortolkningen eller gyldigheden af en retsakt fra en af Fællesskabets institutioner, træffes en retskraftig afgørelse vedrørende et eller flere fællesskabsretlige spørgsmål...«.

Ifølge fremherskende teori er først og fremmest den forelæggende retsinstans, men også en hvilken som helst anden national retsinstans, der behandler det problem, der er afgjort ved den præjudicielle dom, bundet af den, idet de dog, som fastslået af Domstolen, altid kan forelægge spørgsmål på ny, en ret, hvis nærmere betingelser er fastlagt i dommen i International Chemical Corporation-sagen¹¹ samt i kendelsen i Wünsche-sagen. Allerede i Da Costa-dommen¹² fastslog Domstolen, at retskraften af en given fortolkning kan fritage de i artikel 177, stk. 3, nævnte retsinstanser fra forpligtelsen til at forelægge spørgsmål for Domstolen. Det synspunkt blev såvel bekræftet som yderligere belyst i dommen i Cilfit-sagen¹³.

13. Tilbage står spørgsmålet om den i forelæggelseskendelsen givne begrundelse. Domstolen udtalte, formentlig første gang i dommen i Foglia mod Novello-sagen¹⁴, at:

»Med henblik på at give Domstolen mulighed for at udfylde sin rolle i overensstemmelse med Traktaten, er det ubetinget nødvendigt, at de nationale retsinstanser i tilfælde, hvor grundene til, at de finder, at en besvarelse af deres spørgsmål er nødvendig for tvistens løsning ikke klart fremgår af sagen, redegør for disse.«

En sådan pligt til at begrunde, hvorfor et svar anses for nødvendigt, som Domstolen opstillede i forbindelse med en helt speciel sag, gentog Domstolen i dommen i Holdijk-sagen¹⁵, hvori det understregedes, at en sådan begrundelse ikke alene skal sætte Domstolen i stand til at give hensigtsmæssige svar, men også til at give medlemsstaterne og andre interesserede parter mulighed for at indgive indlæg i henhold til artikel 20 i statuten for Domstolen. Endelig fremhævede Domstolen den samme pligt til at give en begrundelse i dommene i Haug-Adrion-¹⁶ og Bertini-sagerne¹⁷.

14. Men bortset fra Foglia mod Novello-sagen har Domstolen aldrig erklæret sig inkompetent i relation til præjudicielle anmodninger, som ikke indeholder en begrundelse, og i ovennævnte sag var Domstolens beslutning om, at den ikke er kompetent, truffet ud fra andre hensyn end manglende begrundelse. I dommen i Bertini-sagen beklagede Domstolen ganske vist, at der ikke var givet nogen begrundelse, men ud fra sagens særlige omstændigheder fastslog Domstolen, at det ville stride mod procesøkonomiske hensyn, hvis den alene af den grund undlod at besvare de forelagte spørgsmål. Tilsvarende kunne Domstolen i Haug-Adrion-sagen fastlægge indholdet af det præjudicielle spørgsmål, selv om det var formuleret meget generelt og ikke præcist. At en begrundelse er vigtig, fremgår f. eks. af dommen i Tissier-sagen¹⁸, hvor Domstolen

11 — Dom af 13. maj 1981, 66/80, Sml. s. 1191.

12 — Dom af 27. marts 1963, 28 og 30/62, Sml. 1954-1964, s. 395.

13 — Dom af 6. oktober 1982, 283/81, Sml. s. 3415.

14 — Dom af 16. december 1981, 244/80, Sml. s. 3045, 3062.

15 — Dom af 1. april 1982, 141-143/81, Sml. s. 1299.

16 — Dom af 13. december 1984, 251/83, Sml. s. 4277.

17 — Dom af 12. juni 1986, 98, 162 og 258/85, Sml. s. 1885.

18 — Dom af 20. marts 1986, 35/85, Sml. s. 1207.

kunne udlede de præjudicielle spørgsmål, bl.a. af begrundelsen i forelæggelsesdommen.

15. Den af Pretore di Lucca afsagte kendelse indeholder ingen begrundelse, og man kunne måske endda mene, at den nationale retsinstans har besluttet at forelægge sagen præjudicielt på grundlag af det af sagsøgeren i hovedsagen anførte, nemlig at den retsinstans, der skal tage stilling til sagens realitet, skal kunne træffe afgørelse i den sag, der eventuelt vil blive indbragt for den. Hvis det utvivlsomt og udelukkende forholdt sig således, ville jeg uden tøven foreslå, at Domstolen erklærede sig inkompetent. Men der er en vis tvivl på det punkt. Desuden fremgår det af de forklaringer, den italienske regering og sagsøgeren i hovedsagen har givet, at sagen verserer for den forelæggende retsinstans, så længe den ikke er indbragt for den retsinstans, der skal behandle sagens realitet, ligesom den nævnte retsinstans fortsat efter kontradiktorisk forhandling kan stadfæste, ændre eller ophæve de anordnede forholdsregler på baggrund af det svar, Domstolen måtte give. Hvor usandsynlig en sådan mulighed end må antages at være, er det netop den — og kun den — som gør, at jeg skal foreslå, at Domstolen erklærer sig kompetent. Men efter min opfattelse er det af betydning, at Domstolen i den forbindelse klart statuerer, at en retsinstans ikke gennem den præjudicielle procedure kan forelægge spørgsmål for Domstolen på en anden retsinstans' vegne.

II — De præjudicielle spørgsmål

16. Lad mig herefter gå over til at behandle de præjudicielle spørgsmål. Sagen rejser komplicerede problemer vedrørende den tidsmæssige anvendelse af de monetære bestemmelser på landbrugsområdet. De spørgsmål, Domstolen har stillet Kommissionen og den italienske regering, vidner herom. Men i kraft af de præjudicielle spørgsmål og uanset den foreliggende sags særlige omstændigheder er Domstolen ble-

vet anmodet om at udtale sig om helt grundlæggende principper.

A — Den tilbagevirkende gyldighed

17. Problemet vedrørende den tilbagevirkende gyldighed, som er det centrale i de to første spørgsmål, Pretore har forelagt, opstår i relation til fortolkningen af artikel 7, stk. 1, i Kommissionens forordning nr. 1160/82 af 14. maj 1982 om forudfastsættelse af monetære udligningsbeløb¹⁹. Bestemmelsen har følgende ordlyd

»forudfastsatte monetære udligningsbeløb justeres, såfremt en ny repræsentativ kurs, om hvilken der var truffet beslutning før indgivelsen af ansøgning om forudfastsættelse, træder i kraft«.

Lad mig nævne, at denne formulering er stort set identisk med artikel 7 i Kommissionens forordning nr. 243/78, hvorved der for første gang indførtes bestemmelser om forudfastsættelse af monetære udligningsbeløb²⁰.

18. Når den forelæggende retsinstans har anmodet om en fortolkning af den nævnte artikel, hænger det sammen med, at Rådet ved forordning nr. 1223/83 af 20. maj 1983 om de vekselkurser, der skal anvendes inden for landbruget²¹, fastsatte en ny paritet mellem den italienske lire og den grønne valuta, og at Kommissionen samme dag udstedte to gennemførelsesforordninger, nemlig nr. 1244/83²² og nr. 1245/83²³, hvilket i relation til den foreliggende sag har betydning på to punkter:

— for det første, at de monetære udligningsbeløb, også de forudfastsatte, blev

19 — EFT L 134 af 15.5.1982, s. 22.

20 — EFT L 37 af 7.2.1978, s. 5, ophævet ved artikel 11 i forordning nr. 1160/82 (EFT L 134 af 15.5.1982, s. 22).

21 — EFT L 132 af 21.5.1983, s. 33, ophævet ved Rådets forordning nr. 1678/85 af 11. juni 1985 (EFT L 164 af 24.6.1985, s. 11).

22 — EFT L 135 af 23.5.1983, s. 1.

23 — EFT L 135 af 23.5.1983, s. 3.

ophævet for perioden 17. — 23. maj 1983, og

- for det andet, at udøvelsen af den ret, som i henhold til artikel 4, stk. 1, sidste afsnit, i Rådets forordning nr. 1134/68 af 30. juli 1968²⁴ tilkommer enhver til under visse omstændigheder at ansøge om at få forudfastsættelsen og det til bekræftelse heraf udstedte certifikat eller bevis annulleret, tidsmæssigt blev begrænset. Det fjerde spørgsmål drejer sig om dette problem, som derfor vil blive behandlet senere.

19. Forordning nr. 1223/83, som offentliggjordes i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* den 21. maj 1983, trådte i henhold til dens artikel 8 i kraft den 23. maj 1983. Den 20. maj 1983 ophævede Kommissionen imidlertid ved de nævnte to forordninger, som offentliggjordes i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* den 23. maj 1983, og som trådte i kraft samme dag, de monetære udligningsbeløb for Italien med virkning fra den 17. maj 1983, mens det i bilag VII til forordning nr. 1223/83 er fastsat, at den nye repræsentative kurs for den italienske lire, som udløste ovennævnte ophævelse, først var gældende fra den 23. maj. Spørgsmålet er med andre ord, fra hvilket tidspunkt de forudfastsatte monetære udligningsbeløb skulle justeres.

20. Det er her, at uenigheden mellem Kommissionen på den ene side og den italienske regering og selskabet Pardini på den anden træder stærkest frem. Efter Kommissionens opfattelse er det med virkning fra den dag, hvor Rådet traf beslutning om at ændre de repræsentative kurser, at justeringen af de forudfastsatte monetære udligningsbeløb skal finde sted. Inden ændringen formelt blev vedtaget, inden den blev offentliggjort i *Tidende* og inden dens ikrafttræden har Rå-

dets forordning retsvirkning i relation til den foreliggende sag i kraft af, at forordningen blev meddelt pressen. Heroverfor har selskabet Pardini og den italienske regering anført, at det først er med virkning fra den dag, hvor forordningen om ændring af de repræsentative kurser træder i kraft, at de forudfastsatte monetære udligningsbeløb skal justeres.

21. Fire datoer er således inde i billedet:

- den 17. maj, hvor den materielle beslutning blev truffet i Rådet og meddelt pressen (selv om det italienske forbehold endnu ikke var ophævet);
- den 20. maj, hvor Rådets forordning blev udstedt;
- den 21. maj, hvor forordningen offentliggjordes i *Tidende*, og
- endelig den 23. maj, hvor forordningen trådte i kraft.

De to første spørgsmål vedrører datoerne den 17., 20. og 21. maj. Men det principielle spørgsmål er, om Rådets forordning nr. 1223/83 kunne have retsvirkninger før den 23. maj, hvor den trådte i kraft.

22. Den almindelige regel, som er fastlagt i Traktatens artikel 191, er, at:

»Forordningerne offentliggøres i Fællesskabets officielle *Tidende*. De træder i kraft på det i forordningerne fastsatte tidspunkt eller, hvis et sådant ikke er angivet, den tyvende dag efter offentliggørelsen«.

24 — EFT 1968 II, s. 391.

I dommen i Neumann-sagen²⁵ fastslog Domstolen, at:

»Denne vidtgående frihed for forordningsgiverne er imidlertid ikke unddraget enhver retslig kontrol, især ikke med hensyn til en eventuel tilbagevirkende kraft.«

23. På linje med klassisk teori er jeg tilbøjelig til at mene, at en forordning ikke kan afføde nogen retsvirkning inden dens ikrafttræden. Retsikkerhedshensyn tilsiger en sådan løsning, og forbudet mod tilbagevirkende gyldighed synes at være et grundlæggende princip. Men på det økonomiske område må retsprincipper tåle undtagelser, og det fremgår af Domstolens praksis, at dette faktisk kan være tilfældet. Inden jeg nærmere undersøger, om der er noget berettiget hensyn, der taler for, at en rådsforordning om ændring af de repræsentative kurser for de grønne valutaer kan være hjemmel for en kommissionsforordning om ændring med tilbagevirkende gyldighed af forudfastsatte monetære udligningsbeløb i et tilfælde som det foreliggende, må man fastlægge den nøjagtige retstilstand, således som den må følge af en bogstavelig og rimelig forståelse af bestemmelserne.

24. Efter min opfattelse må justeringen af forudfastsatte monetære udligningsbeløb i henhold til artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 1160/82 først skulle ske, efter at den nye repræsentative kurs er trådt i kraft. Det vil i den foreliggende sag og i overensstemmelse med artikel 8 i forordning nr. 1223/83 og bilag VII, hvori det er fastsat udtrykkeligt, sige, at den nye kurs gælder fra den 23. maj 1983. Selv om de nævnte bestemmelser er relativt klare, kan de bestemt give anledning til afvigende fortolkninger.

25 — Dom af 13. december 1967, 17/67, Sml. 1965-1968, s. 433, på s. 439.

25. Kommissionen har fremført et argument, som ud fra strukturelle overvejelser omkring bestemmelsens affattelse fører til, at de nye koefficienter for monetære udligningsbeløb retmæssigt kan tillægges tilbagevirkende gyldighed. Ifølge Kommissionen er det således med virkning fra den dag, hvor Rådet *materielt* traf beslutning om at ændre de repræsentative kurser, at justeringerne af forudfastsatte monetære udligningsbeløb kan finde sted, for det første fordi ordene »truffet beslutning« i stk. 1 i artikel 7 i forordning nr. 1160/82 kun kan henvise til det tidspunkt, hvor Rådets beslutning blev truffet. Synspunktet kan forklares med, at fra det tidspunkt, hvor der er truffet beslutning om ændring af de repræsentative kurser, kan de erhvervsdrivende ikke hævde, at de ikke er forberedt på, at der snart vil blive foretaget en nedsættelse af de monetære udligningsbeløb.

26. Forelå der en råds-»beslutning« den 17. maj 1983? Det er bestemt ikke givet. Det italienske forbehold blev først frafaldet tre dage senere, og ifølge den forordning, der blev offentliggjort i Tidende, blev den udstedt den 20. maj. Det må understreges, at så længe der ikke officielt er udstedt en forordning, kan der højst foreligge en »foreløbig beslutning«, og spørgsmålet er herefter ikke, om beslutningen blev truffet den 17. maj, men derimod, om meddelelsen om, at der umiddelbart efter ville blive vedtaget nye repræsentative kurser, kan begrunde, at forudfastsatte monetære udligningsbeløb ændres fra det tidspunkt, altså endog før beslutningen formelt blev vedtaget.

27. Lad mig med det samme sige, at efter min opfattelse giver bestemmelsen ikke belæg for en sådan forståelse, og jeg skal derfor berøre det af Kommissionen anførte om, at fra det tidspunkt, hvor pressemeddelelsen blev udsendt, havde de erhvervsdrivende

ikke længere nogen berettiget forventning om, at den kurs, som var gyldig på forudfastsættelsestidspunktet, rent faktisk ville blive anvendt over for dem. Jeg er naturligvis bekendt med Kommissionens forordning nr. 3152/85 af 11. november 1985²⁶, som Kommissionen har påberåbt sig, og hvorefter ændringen af landbrugsomregningskursen formodes at være kendt fra det tidspunkt, hvor beslutningen offentliggøres. Men den forordning vedrører kun retten til annullation af visse dokumenter, og den er under alle omstændigheder udstedt senere end den, som der i den foreliggende sag anmodes om en fortolkning af. Den er følgelig ikke relevant. Hvis man alligevel ville hente støtte i den, ville det efter min opfattelse tale imod det synspunkt, Kommissionen forfægter. Man kunne således hævde, at hvis Kommissionen fandt det påkrævet at understrege, at det er med virkning fra »offentliggørelse af en pressemeddelelse fra det organ, der er kompetent med hensyn til ændringen af den pågældende landbrugsomregningskurs«²⁷, at ændringen kan betragtes som kendt, var spørgsmålet ikke afgjort, før den forordning blev udstedt.

28. Situationen er således den, at det synes at fremgå af bestemmelserne, for det første, at beslutningen om ændring af de repræsentative kurser for den grønne valuta skal være truffet *inden* der indgives ansøgning om forudfastsættelse, og for det andet, at justeringen af forudfastsatte monetære udligningsbeløb først kan finde sted *efter* at de nye kurser er trådt i kraft. I den foreliggende sag har Kommissionen imidlertid gjort gældende, at en meddelelse om en nært forestående beslutning svarer til, at selve beslutningen er truffet, og at justeringen af forudfastsatte monetære udligningsbeløb, der som bekendt er fastsat til at finde sted efter at de nye kurser er trådt i kraft, kunne ske tilbage til den dag, hvor en sådan meddelelse blev givet.

29. Som de gældende bestemmelser er, deler jeg ikke Kommissionens synspunkt. Retligt set foreligger der ingen beslutning, før den formelt er vedtaget, og der kan ikke finde nogen justering af monetære udligningsbeløb sted, før ændringen af de repræsentative kurser er trådt i kraft.

30. Men hvis det er det korrekte svar ud fra de pågældende bestemmelser, er der da nogen rimelig grund til — et »alment hensyn af bydende karakter«, for at anvende Domstolens formulering i dommen i CNTA-sagen²⁸ — da skal fortolkes anderledes? Lad mig straks sige, at en fortolkning, hvorefter forordningsbestemmelser kan tillægges tilbagevirkende gyldighed, kun vil være nødvendig, såfremt der kan fremføres afgørende og bydende nødvendige argumenter af økonomisk karakter.

31. Lad mig først minde om, at i henhold til Domstolens praksis er fællesskabsretten ikke ganske til hinder for, at bestemmelser kan tillægges tilbagevirkende gyldighed²⁹. Men Domstolen har også understreget, at en retsakt kan tillægges tilbagevirkende gyldighed »rent undtagelsesvist..., når det *tilstræbte formål* fordrer det, og når de berørtes berettede forventning respekteres behørigt«³⁰. Kan omstændighederne i Pardini-sagen begrunde en tilbagevirkende gyldighed, og i givet fald fra hvilken dato?

32. Selv om der ikke henvises hertil i nogen betragtning til forordningen, har Kommissionen forklaret, at det formål, den til-

26 — EFT L 310 af 21.11.1985, s. 1.

27 — Artikel 1, stk. 2, i forordning nr. 3152/85, jfr. ovenfor.

28 — Dom af 14. maj 1975, 74/74, Sml. s. 533, 549.

29 — Dom af 31. marts 1977, 88/76, Société pour l'exportation des sucres SA, Sml s. 709.

30 — Dom af 25. januar 1979, 98/78, Räcké, Sml. s. 69.

stræbte, var at forhindre spekulation. Lad mig i den forbindelse bemærke, at der allerede ved forordning nr. 243/78 indførtes foranstaltninger mod »fare for misbrug i spekulationsøjemed« — som det hedder i betragtning 3 — som kan være en følge af en forudfastsættelse, navnlig af monetære udligningsbeløb. I henhold til forordningen er de nævnte foranstaltninger en samtidig forudfastsættelse af de monetære udligningsbeløb og afgifter eller restitutioner, samme gyldighedsperiode for et forudfastsat udligningsbeløb som for afgifter og restitutioner, en gyldighedsperiode, som ikke kan overstige seks måneder, og en begrænsning af gyldigheden af en licens, for hvilken der er ansøgt om forudfastsættelse af det monetære udligningsbeløb, til kun at omfatte den medlemsstats område, hvor den pågældende har angivet, at han vil foretage import- eller eksportforretningen. Under sagen her har Kommissionen navnlig lagt vægt på et helt bestemt synspunkt, nemlig hensynet til beskyttelsen af den berettigede forventning. Kommissionen har således anført, at de, som den 17. maj 1983 havde indgivet ansøgninger om importlicenser med forudfastsættelse pr. samme tidspunkt, måtte forvente, at de monetære udligningsbeløb straks ville blive nedsat, og kunne derfor ikke påberåbe sig en berettiget forventning om, at de forudfastsatte beløb ville blive opretholdt.

33. Men eftersom det ikke kan hævdes, at der før den 20. maj 1983, hvor det italienske forbehold blev ophævet, og som er den dato, der findes i selve forordningen, retligt er vedtaget nogen beslutning, mener jeg på baggrund af artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 1160/82, at ophævelsen af det forudfastsatte monetære udligningsbeløb tidligst kan få virkning fra det tidspunkt, hvor forordningen blev offentliggjort, dvs. den 21. maj 1983. Dette ville være tilfældet, hvis man måtte erkende, at det formål, der søgtes nået med den nævnte ordning, fordrede en sådan løsning, og at den manglende beretti-

gede forventning — selv før de nye repræsentative kursers ikrafttræden — ikke læn- gere gav de erhvervsdrivende grundlag for at antage, at de forudfastsatte kurser skulle anvendes over for dem.

34. Det synspunkt gør en drøftelse påkrævet af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, nærmere bestemt, fra hvilket tidspunkt en erhvervsdrivende ikke længere kan påberåbe sig det. Lad mig nævne, at beskyttelsen af den berettigede forventning som princip navnlig er udviklet i tysk ret, hvor begrebet *Vertrauensschutz* betyder, at »visse forventninger, som næres af et retssubjekt på grund af en given adfærd hos et andet retssubjekt eller hos retssamfundet som helhed, afføder retsvirkninger«³¹. Begrebet den berettigede forventning, som ofte påberåbes i forskellige sammenhænge, nævntes allerede i 1965 i Domstolens praksis³², og i dommen i *Töpfer-sagen*³³ fastslog Domstolen, at princippet er en del af Fællesskabets retsorden, »således at en tilsidesættelse heraf er en 'overtrædelse af denne Traktat eller af retsregler vedrørende dens gennemførelse' efter... artikel [173]«.

35. I sagen her har Kommissionen gjort gældende, at det er fra det tidspunkt, hvor det meddeltes pressen, at der ville ske en ændring af omregningskursen for den grønne valuta, at de erhvervsdrivende ikke længere med rette kunne påberåbe sig en berettiget forventning om, at monetære udligningsbeløb, der var fastsat før de nye repræsentative kursers ikrafttræden, men efter den nævnte meddelelse, ville blive opret-

31 — Jörg P. Müller: *Vertrauensschutz im Völkerrecht*, Köln-Berlin 1971, citeret af P. Tavernier: »Le juge communautaire et l'application dans le temps des règlements CEE«, *Annuaire Français de droit international*, 1976, s. 169, på s. 195.

32 — Dom af 13. juli 1965, 111/63, Lemmerz-Werke GmbH, Sml. 1965-1968, s. 111.

33 — Dom af 3. maj 1978, 112/77, Sml. s. 1019.

holdt. Ville dette da ikke i sin yderste konsekvens indebære, at man måtte gå så langt som til at antage, at det almindelige ønske om at ophæve de monetære udligningsbeløb og de permanente bestræbelser for at begrænse udsvinget mellem den grønne valutakurs og den reelle valutakurs bevirker, at man altid må være forberedt på en ændring af de repræsentative kurser, som medfører en nedsættelse af de nævnte beløb? Kunne man ikke ud fra samme synspunkt f.eks. hævde, at de erhvervsdrivende ikke kan påberåbe sig en berettiget forventning fra det tidspunkt, hvor Kommissionens forslag var offentliggjort i Tidende, det vil i den konkrete sag sige den 7. februar 1983³⁴? Kommissionen har selv erkendt, at beslutninger om ændring af de repræsentative grønne valutakurser er i vente i måneder, at deres generelle indhold kan forudses, og at dens forslag i det store og hele er kendt. Men Kommissionen har anført, at først fra det tidspunkt, hvor der i Rådet er truffet en — endog ufuldstændig og endnu ikke formaliseret — aftale, som er meddelt pressen, kan de erhvervsdrivende, som har ladet foretage forudfastsættelser samme dag, ikke påberåbe sig en berettiget forventning om, at beløbene opretholdes til den forudfastsatte kurs.

36. Kommissionen er følgelig af den opfattelse, at en pressemeddelelse ophæver den berettigede forventning. Den synes således at hævde, at en tilbagevirkende gyldighed kunne blive reglen, når værnet om den berettigede forventning ikke længere består. Herved kommer principperne om beskyttelse af den berettigede forventning og om forbud mod at tillægge retsakter tilbagevirkende gyldighed på niveau. Dette vil jeg på det bestemteste afvise: Forbud mod tilbagevirkende gyldighed er reglen, og tilbagevirkende gyldighed er undtagelsen, som aldrig må krænke en berettiget forventning og end mindre en velerhvervet rettighed.

37. Min opfattelse er, at når talen er om *forudfastsatte* beløb, er det snarere begrebet velerhvervede rettigheder, der kommer i betragtning, end begrebet den berettigede forventning.

38. Selv om det fremgår af Domstolens praksis, at der ikke er nogen velerhvervet ret til monetære udligningsbeløb, før den forretning, for hvilken de er fastsat, faktisk har fundet sted³⁵, synes dette ikke at være tilfældet, såfremt de er forudfastsat. Ordningen med forudfastsættelse blev netop indført med henblik på, at de erhvervsdrivende kan gardere sig mod tilfældige, monetære udsving. Således hedder det i betragtning 3 til forordning nr. 243/78, hvorved ordningen om forudfastsættelse af monetære udligningsbeløb blev indført, at »den økonomiske årsag til forudfastsættelsen« er »den sikkerhed, der må gives handelen...«. Af dommen i CNTA-sagen³⁶ kan det forudsætningsvis udledes, at en forudfastsættelse giver den pågældende erhvervsdrivende en velerhvervet rettighed, og jeg kan på det punkt også henvise til Domstolens dom i Merkur-sagen³⁷, hvori Domstolen fastslog, at ordningen med forudfastsættelse af tiltrædelsesudligningsbeløb (Det Forenede Kongerige) til lagde sagsøgeren, der var indehaver af en eksportlicens med forudfastsatte monetære udligningsbeløb, en ret til de nævnte beløb.

39. Mere generelt har Domstolen i dommen i sagen Groupement d'Intérêt, Economique »Union Malt« fastslået, at »en indehaver af en eksportlicens med forudfastsat restitution... har en velerhvervet ret til at oppebære den forudfastsatte restitution, [når eksporten finder sted]«³⁸. Logisk set må princippet finde anvendelse i alle tilfælde, hvor der er tale om forudfastsættelse.

35 — Jfr. f.eks. dom af 10. december 1975, 95 til 98/74, 15 og 100/75, Union nationale des coopératives agricoles de céréales, Sml. s. 1615.

36 — Dom af 14. maj 1975, 74/74, Sml. s. 533, 539.

37 — Dom af 8. juni 1977, 97/76, Sml. s. 1063.

38 — Dom af 26. januar 1978, 44 til 51/77, Sml. s. 57, på s. 79.

40. Uanset hvilke økonomiske hensyn, der kan begrunde en ordning med tilbagevirkende gyldighed, må retssikkerhedsprincippet fastholdes. Der må ikke ske det, som generaladvokat Warner bemærkede, at der udstedes retsfor skrifter med tilbagevirkende gyldighed for at »gøre det lettere for de udøvende myndigheder«³⁹. I retsmødet erkendte Kommissionen imidlertid, at rent administrative hensyn har været afgørende for, at Kommissionen valgte at tillægge bestemmelserne om monetære udligningsbeløb tilbagevirkende gyldighed. En løsning, som i højere grad ville have været i overensstemmelse med gældende ret, ville være at pålægge de nationale organer, der forvalter den fælles landbrugspolitik, at stille udstedelsen af importlicenser med forudfastsættelse i bero, en løsning, som der fuldt ud var hjemmel til i bestemmelserne, hvilket Kommissionen da også erkendte under den mundtlige forhandling. Det er overraskende, at Kommissionen tillod forudfastsættelse samtidig med, at den påtænkte — hvilket, som det blev oplyst under den mundtlige forhandling, er dens sædvanlige praksis — at udstede bestemmelser om justering med tilbagevirkende gyldighed af forudfastsatte monetære udligningsbeløb. Formålet med en forudfastsættelse kan ikke gøres illusorisk. Ordningen om forudfastsættelse er indført for at beskytte de erhvervsdrivende mod monetær usikkerhed, men følges Kommissionens ræsonnement, bliver den i retlig henseende et tveægget sværd. Enten måtte den påtænkte forretning gennemføres på mindre gunstige vilkår, måske endda med tab, eller også ville den sikkerhed, der er stillet for at sikre, at forretningen gennemføres på de forudfastlagte vilkår, blive inddraget. En sådan løsning er ikke tilfredsstillende.

41. Selv om »selve systemets karakter« og »den indførte ordning[s] ... nødvendighed«, som Domstolen henviste til i en anden sam-

39 — Sag 7/76, IRCA, forslag til afgørelse, hvor dom blev afsagt 7. juli 1976, Sml. s. 1213, 1240.

menhæng, men som dog vedrørte monetære udligningsbeløb⁴⁰ undtagelsesvis og under forudsætning af, at det tilstræbte formål fordrer det, og når de berørtes berettigede forventning respekteres behørigt⁴¹, kan begrundes, at en fællesskabsretsakt træder i kraft på et tidspunkt, der ligger forud for dens offentliggørelse, er forholdet dog det, som Domstolen bl. a. i dommene i Racke- og Decker-sagerne, fastslog, at

»retssikkerhedsprincippet i almindelighed forbyder, at en fællesskabsretsakt gives gyldighed fra et tidspunkt, der ligger før akts offentliggørelse«⁴²,

og at

»det er... et grundlæggende princip i Fællesskabets retsorden, at en retsakt fra en offentlig myndighed ikke kan gøres gældende over for de retsundergivne, før end disse har fået lejlighed til at få kendskab til den«⁴³.

42. Efter min opfattelse skal artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 1160/82 forstås således, at kun monetære udligningsbeløb, der er forudfastsat *efter* den faktiske *offentliggørelse* af de nye repræsentative kurser, skal justeres, og at justeringen skal finde sted *efter* de nye kursers *ikrafttræden* for forretninger, der gennemføres efter den nævnte dato. Dette indebærer, at den ophævelse af de monetære udligningsbeløb, der skete ved Kommissionens forordninger, og som havde virkning fra den 23. maj, kun kan omfatte beløb, der var forudfastsat mellem den 21. og den 23. maj. Denne løsning og de bemærkninger, jeg har knyttet hertil, betyder, at det første spørgsmål, Pretore di Lucca

40 — Dom af 7. juli 1976, 7/76, IRCA, Sml. s. 1213.

41 — Sag 98/78, jfr. ovenfor; dom af 25. januar 1979, 99/78, Decker, Sml. s. 101.

42 — 98/78 ovenfor og 99/78, Sml. 1979, s. 86 og 111.

43 — Jfr. ovenfor, hhv. på s. 84 og s. 109.

har forelagt, må besvares bekræftende; det bliver derved uforholdende at besvare det andet spørgsmål.

B — *Annulation*

43. Problemet omkring den tilbagevirkende gyldighed træder endnu tydeligere frem, når man skal behandle de to sidste spørgsmål, som den italienske retsinstans har forelagt, og som i det væsentlige vedrører spørgsmålet om ret til annullation af importlicenser med forudfastsættelse.

44. Pretore har i det væsentlige ønsket en fortolkning af en række bestemmelser i forskellige råds- og kommissionsforordninger for at få oplyst, om en indehaver af en importlicens med forudfastsættelse af både afgifter og monetære udligningsbeløb på visse betingelser kan kræve forudfastsættelsen annulleret.

45. For at kunne besvare spørgsmålet må man se nærmere på de relevante bestemmelser. For det første drejer det sig om sidste afsnit af stk. 1 i artikel 4 i Rådets forordning nr. 1134/68, som bestemmer, at

»enhver, der har fået en forhåndsfastsættelse for en bestemt forretning, kan dog få denne forhåndsfastsættelse og til bekræftelse heraf udstedte certifikat eller bevis annulleret på skriftlig anmodning, der skal være det kompetente organ i hænde inden 30 dage efter ikrafttrædelsesdagen for foranstaltningerne til fastsættelse af de justerede beløb«.

46. Kommissionen har anført, at bestemmelsen kun omfatter beløb, der er fastsat i ecu og udtrykt i national valuta, men ikke

monetære udligningsbeløb, idet disse beregnes og udtrykkes i national valuta. Endvidere vedrører forordningens artikel 4, stk. 1, ifølge Kommissionen kun en »ændring af forholdet mellem en medlemsstats valutaparitet og regningsenhedens [konkret ecu] værdi«, og ikke af forholdet mellem den grønne valutakurs og den faktiske valutakurs.

47. I artikel 4, stk. 1, i Rådets forordning nr. 1223/83, der som bekendt vedrører de vekselkurser, der skal anvendes for landbruget, er det fastsat, at bestemmelserne i forordning nr. 1134/68 finder anvendelse inden for det område, forordningen omfatter. I samme artikels stk. 2 hedder det, at artikel 4, stk. 1, andet afsnit, i forordning nr. 1134/68 »... kun [finder] anvendelse, såfremt den nye repræsentative kurs er til skade for den berørte«. En helt tilsvarende bestemmelse findes i artikel 4 i Rådets forordning nr. 878/77 om de vekselkurser, der skal anvendes inden for landbrugssektoren⁴⁴, som blev ophævet ved forordning nr. 1223/83. Også i artikel 2 i Kommissionens forordning nr. 1054/78 om gennemførelsesbestemmelser til forordning nr. 878/77⁴⁵ er det fastsat, at artikel 4, stk. 1, sidste afsnit, i forordning nr. 1134/68 på visse nærmere betingelser kan finde anvendelse. Siden forordning nr. 1054/78, som indeholder de betingelser, hvorunder der kan ansøges om annullation af en forudfastsættelse, trådte i kraft, er der opstået spørgsmål om annullation af forudfastsatte monetære udligningsbeløb, idet det som allerede nævnt først var efter udstedelsen af forordning nr. 243/78 af 1. februar 1978, at monetære udligningsbeløb har kunnet forudfastsættes.

48. I forordning nr. 1244/83, som er udstedt til gennemførelse af Rådets forordning nr. 1223/83, har Kommissionen begrænset

44 — EFTL 106 af 29.4.1977, s. 27.

45 — EFT L 134 af 22.5.1978, s. 40.

anvendelsen af artikel 4, stk. 1, sidste afsnit, i Rådets forordning nr. 1134/68, og dermed også retten til at ansøge om annullation af licenser med forudfastsættelse til kun at omfatte dem, der er udstedt inden den 17. maj 1983.

49. Kommissionen har forklaret, at såfremt der sker en ændring af de repræsentative, grønne kurser, er der ikke behov for at udstede bestemmelser om, at der kan ske annullation af forudfastsatte monetære udligningsbeløb, idet Kommissionen selv justerer dem under hensyntagen til beskyttelsen af de erhvervsdrivendes berettigede forventning. Forudfastsatte afgifter og restitutioner tilpasses automatisk af medlemsstaterne uden hensyntagen til de erhvervsdrivendes berettigede forventning, hvilket, stadig ifølge Kommissionen, kan begrunde, at der i forordningen er fastsat bestemmelser om, at kun de erhvervsdrivende, som på forudfastsættelsestidspunktet måtte have en berettiget forventning om, at afgifter og / eller restitutioner ville blive opretholdt efter gældende kurser, det vil i den konkrete sag sige indehavere af licenser, der var udstedt inden den 17. maj 1983, kunne ansøge om at få dem annulleret.

50. Jeg er ikke enig i, at der bør være en sådan forskel mellem ordningerne om forudfastsatte monetære udligningsbeløb på den ene side og om forudfastsatte afgifter og restitutioner på den anden. Det kan ikke hævdes, således som Kommissionen gør det, at de erhvervsdrivendes berettigede forventning altid er beskyttet, når der sker en ændring af forholdet mellem en medlemsstats valutaparitet og ECU'en eller af den repræsentative, grønne kurs. Et sådant synspunkt rejser på ny spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt de erhvervsdrivende ikke længere kan antages at have en berettiget forvent-

ning om, at de beløb, der er fastsat på grundlag af gældende kurser, opretholdes, og for mig at se ville det her retligt være mere korrekt at behandle forholdet ud fra et synspunkt om, at indehaveren af en importlicens med forudfastsættelse har en velerværet retlighed. Efter min opfattelse er det udtryk for vilkårlighed, såfremt man afskærer en ret til at få licenser med forudfastsatte monetære udligningsbeløb annulleret med henvisning til, at de tilpasses under hensyntagen til deres indehaveres berettigede forventning, idet Kommissionen her hævder, at fra et af Kommissionens fastsat tidspunkt (i den konkrete sag meddelelsen om en forestående beslutning, hvis endelige vedtagelse i Rådet — som Kommissionen indrømmende under den mundtlige forhandling — ikke sikkert kan forudses) må enhver erhvervsdrivende antages at være forberedt på, at de monetære udligningsbeløb vil blive nedsat. Ifølge Kommissionen må de erhvervsdrivende med andre ord enten gennemføre den forretning, de oprindeligt påtænkte, på andre betingelser end dem, der var gældende på det tidspunkt, hvor de mod at stille en bankgaranti fik udstedt licensen med forudfastsættelse, eller også give afkald på forretningen og samtidig fortabe sikkerheden. En sådan løsning, som er i strid med billighedshensyn, følger hverken ubetinget af bestemmelserne eller af ordningens nødvendighed. Muligheden for at få licenser med forudfastsættelse annulleret må omfatte alle beløb, der er forudfastsat på de i fællesskabsbestemmelserne fastsatte betingelser, uanset om der er tale om afgifter, restitutioner eller monetære udligningsbeløb.

51. De nævnte betingelser er som bekendt blevet mere og mere konkrete. Som oprindeligt fastsat i artikel 4 i Rådets forordning nr. 1134/68 er det kun muligt at annullere en forudfastsættelse og det til bekræftelse heraf udstedte certifikat, jfr. artikel 4, stk. 2, i Rådets forordning nr. 878/77, »såfremt den nye repræsentative kurs skader den berørte«.

52. I henhold til den anden betragtning til Kommissionens forordning nr. 1054/78 er muligheden for at få annulleret forudfastsættelser begrænset til kun at omfatte ansøgninger, der er indgivet, inden ændringen af det pågældende beløb kunne forudses.

53. For fuldstændighedens skyld skal jeg minde om, at det i den anden betragtning til Kommissionens forordning nr. 3152/85, som ikke omtvistes her, hedder, at »de berørte parter kan formodes at have accepteret ulempen, når de på et tidspunkt, hvor ændringen af landbrugsomregningskursen var kendt, har indgået forpligtelse for en forretning, der skulle gennemføres efter denne

ændring«, og at »i sådanne tilfælde er annullering ikke berettiget«.

54. Det følger af de bestemmelser, der finder anvendelse i sagen, at der kun kan ske annullation af licenser med forudfastsættelser, såfremt indehaverne påføres en skade som følge af ændringen af den grønne kurs. Hvis der ikke, som Kommissionen har forklaret, påføres dem, der har ladet forudfastsætte monetære udligningsbeløb og afgifter, nogen skade som følge af, at Kommissionen har tilpasset førstnævnte beløb og medlemsstaterne sidstnævnte beløb, er der ingen grund til at afskære retten til at *ansøge* om annullation af sidstnævnte beløb. Kommissionen har imidlertid ikke overbevist mig om, at det ud fra legalitetshensyn er nødvendigt med forskellige ordninger om forudfastsættelser.

55. Sammenfattende skal jeg foreslå, at Domstolen besvarer de forelagte spørgsmål således:

- Artikel 7, stk. 1, i Kommissionens forordning nr. 1160/82 skal fortolkes således, at justering af forudfastsatte monetære udligningsbeløb ikke kan finde sted, før de nye repræsentative kurser er trådt i kraft, og at den ikke har betydning for forudfastsættelser, der er foretaget forud for den dato, hvor den forordning, hvori den nye repræsentative kurs er fastsat, offentliggøres i De Europæiske Fællesskabers Tidende.
- Artikel 4, stk. 1, sidste afsnit, i Rådets forordning nr. 1134/68 skal fortolkes således, at enhver erhvervsdrivende, der har en importlicens med forudfastsættelse af importafgifter og monetære udligningsbeløb, kan få den annulleret som følge af en ændring af de repræsentative kurser, der er til skade for ham, såfremt ansøgningen om forudfastsættelse er indgivet inden offentliggørelsen af den nævnte ændring i De Europæiske Fællesskabers Tidende.
- Artikel 1, sidste led, i Kommissionens forordning nr. 1244/83 finder ikke anvendelse på ansøgninger om annullation af licenser med forudfastsættelse, som er udstedt inden den 21. maj 1983.